Achtergrond

Pater Schabel verde

In drie delen beschrijft Wim Rutgers het leven van pater Michael Joannes Alexius Schabel S.J. en diens nagelaten verslag en dagboek over zijn verblijf op Curaçao aan het begin van de 18e eeuw. Dit is het tweede deel met een aantal fragmenten over de slavernij.

Door Wim Rutgers

In *Gods wijngaard in de West* wordt Pater Schabel S.J. als missionaris van Curaçao genoemd. Vandaag het tweede deel over deze boeiende persoonlijkheid. De gegevens zijn ontleend aan een Nederlandse vertaling van een door de pater geschreven verslag (1705) en een dagboek (1707-1708). Schabel noemt de slaven Ethiopiërs of moren.

Schabel had geen goed woord over voor de slavernij. Daarmee is hij waarschijnlijk de eerste priester die op Curaçao tegen dit onmenselijke systeem ageerde. In zijn dagboek schrijft hij op 31 oktober 1707 over een slavenschip met 430 slaven aan boord. „Ongeveer honderd vijftig zijn onderweg op zee gestorven. Ongetwijfeld zonder het heilig doopsel. Hoe te treuren over die kostbare zielen. Deze en dergelijke zaken lijken om de wraak van de rechtvaardige God te roepen. Want zoals de ervaring leert, rust er geen zegen, geen vaste winst op die schepen van menselijke koopwaar en mensenroof. (...) Men is begonnen de pas aangevoerde slaven als vee te verkopen. Ongelukkig geslacht van mensen, daarom alleen omdat ze donker zijn." (*Dagboek* 31 oktober, 1 november 1707)

Schabel en het slavernijprobleem

„Op zondagen is mijn kapel vol katholieken. Op feestdagen en in de week komt er nauwelijks iemand naar de mis. Ze worden dan geheel in beslag genomen door hun handelszaken en daarop is het waar wat de wijze zegt: 'Met de goede zult gij goed zijn met de slechte, slecht'. Ik wil zeggen, door in deze tot nu toe onbewerkte wijngaard des Heren samen te leven met protestanten, die behalve de zondag geen andere feesten vieren, verwaarlozen ook de katholieken de feestdagen; zij doen dan zaken met de niet-katholieken. Maar langzaam komt er beweging. Ik hoop en vertrouw dat ik met de hulp van de Goede God mijn wens in deze in vervulling zal zien gaan.

Kortgeleden al, op de voorbije Aswoensdag, heb ik door ze vriendelijk en met kracht uit te nodigen, de voornaamsten en door hun voorbeeld vele anderen [94] aangetrokken en er toe gebracht om naar de mis te komen en daarna (zoals dat in Spanje en in Holland bij de katholieken gebeurt) op hun voorhoofd een kruisje met de heilige as te ontvangen. Voor en na die mis was er een ongelofelijke toeloop van Ethiopiërs, slaven en vrijen (christen-katholieken) om ook zo 'n kruisje op het voorhoofd te krijgen. Als bij verstrooiing viel me toen het woord van de Schrift in: 'Wie vuil is, laat hij nog vuiler worden' en bij het zien van de toeloop van zoveel zwarte Ethiopiërs zei ik bij mijzelf: „Wie zwart is, laat hij nog zwarter worden naar het lichaam als, zo geve God!, al die Ethiopiërs die nu naar mij toe komen, maar naar de geest in staat van genade en in de hemel blank mogen zijn." Ongelofelijk en onverklaarbaar is de aandacht en eerbied waarmee ze mij, onwaardige, op straat begroeten en wanneer ze me uit de verte zien aankomen, plaats voor mij maken. Veel van hun kinderen heb ik al gedoopt.

Het is een bijzondere en opmerkelijke zaak dat allen die er op dit eiland zijn (volgens sommigen zijn er veertienduizend, volgens anderen vierentwintigduizend van zulke moren), beweren dat ze christenen zijn, christenen willen zijn, ook al zijn ze nog niet gedoopt, ook al laten ze er behalve de doop weinig of niets van zien in leven of levenswandel. Allen die ik tot nog toe heb ondervraagd, blijven zonder uitzondering zeggen christen en katholiek te zijn. 'Por la gracia de Dios' (door de genade van God), zeggen ze dan, want de meesten spreken Spaans of althans creools, dat is gebroken Spaans. Een op de honderd spreekt een andere taal; maar zij zelf spreken christelijk, dus Spaans, volgens de Spaanse uitdrukking 'habla cristiano', spreek christelijk, dat is Spaans.

Als er een door de katholieke priester gedoopt wordt en hun meesters het te weten komen, tolereert men het en dat is mij een zeer grote troost. Als ze 's zondags naar de kerk gaan, naar onze mis en preek, laten ze dat ook toe, wat mij veel hoop geeft op te zijner tijd een goede oogst van die zielen die in een zwartgekleurd graf door de genade Gods wit worden. Bij wet en door streng verbod past men er voor op dat er niet te veel van die Ethiopiërs tegelijk in een keer in de kerk tot de mis worden toegelaten. De gouverneur en met hem de bewoners van het eiland zijn er bang voor dat die Ethiopische slaven, met honderden of duizenden tezamen in de mis, wanneer ze er uit komen eens onverwachts een opstand en rebellie zouden beginnen en hun meesters zouden aanvallen en doden uit gevoel van en aandrift tot wraak, omdat ze door hen heel hard behandeld worden, of in de hoop op de gouden vrijheid waardoor ze zich van de tiranniekе knechtschap en slavernij zouden bevrijden.

Ze worden door hun meesters en meesteressen, om zo te zeggen, op meer dan Turkse, Egyptische manier of op die van de Farao's behandeld. Er gaat bijna geen dag voorbij zonder dat er een streep of striem in hun huid en tere zwarte vel gekerfd wordt. Dikwijls heb ik met compassie en medelijden gezien, dikwijls zeg ik, heb ik gezien (ook, wat erger is, bij katholieken), dat om een kleine reden of schuld zulke Ethiopiërs, mannen en vrouwen, hun handen op de rug gebonden, tot bloedens toe, tot verwonding toe, ja tot de lappen vlees erbij neerhangen gegeseld worden, met tweehonderd, driehonderd en meer slagen achter elkaar. Zo wreed en barbaars, dat ze na afloop halfdood neervallen. Zo geslagen, zo toegetakeld en gekerfd, worden ze op bevel en aanwijzing van de meesters door andere slaven met azijn en olie ingesmeerd en enigermate verzorgd, zoals het degene overkwam die door rovers overvallen en door hen gewond was en door de vrome Samaritaan verzorgd werd. Al die eilandbewoners leven immers in de overtuiging dat ze door een andere wijze van behandelen hun slaven niet tot vrees, onderwerping en gehoorzaamheid kunnen brengen. En sommigen hebben mij gezegd, als wij ze niet zo zouden behandelen, zouden we bij zoveel duizenden slaven die we op het eiland hebben en zonder wie wij het niet zouden kunnen bewerken en niet zouden kunnen leven, ons leven niet zeker zijn.

Maar wat zal ik daarop zeggen? Elke tirannie en wreedheid door christenen, door katholieken bedreven tegen mensen die naar Gods beeld geschapen zijn en verlost door het bloed van Christus en wat nog meer is, tegen mensen die christen zijn en begiftigd met het doopsel, is tegen alle wet van natuur en genade. In één woord, alle excessen, alle te veel, was en zal altijd een kwaad zijn. Tegen deze tiranniekе en wrede wijze van omgaan met slaven en wat meer is, tegen de handel zelf van kopen en verkopen van mensen (ook al zijn ze moren, het zijn mensen, wie zal dat ontkennen?) hebben de ketterse bedienaren en predikanten in Holland in openbare preken en private toespraken altijd en terecht gefulmineerd en houden ze niet op te fulmineren. Maar tot nu toe hebben ze in de lucht geslagen en de zee geploegd. In één woord, tevergeefs gearbeid en niets meer bereikt dan dat er in de Zeven Verenigde Provinciën van Holland niemand van zulke moren is die niet vrij is en door het feit zelf, dat hij uit deze streken in een Provincie van de Hollandse Republiek aankomt, vrij wordt ook al was hij tevoren slaaf. Ik zelf heb dit op een goedmoedige manier aan deze en gene, vooral katholieken, te kennen gegeven, dat die wreedheid en tirannie mij hogelijk mishaagden; dat die ook God en de engelen in

Schabel doopte veel slavenkinderen. Dit is een illustratie van een huishoudster van een blanke met haar kind, met een slavin die haar parasol draagt en een slavin die de kerkboekjes en het sleutelmandje draagt. Bron: P.J. Benoît, Voyage à Surinam (1839). Het geheugen van Nederland.

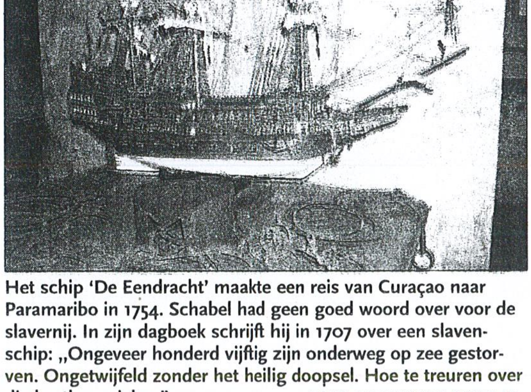

Het schip 'De Eendracht' maakte een reis van Curaçao naar Paramaribo in 1754. Schabel had geen goed woord over voor de slavernij. In zijn dagboek schrijft hij in 1707 over een slavenschip: „Ongeveer honderd vijftig zijn onderweg op zee gestorven. Ongetwijfeld zonder het heilig doopsel. Hoe te treuren over die kostbare zielen." FOTO ANTILLIAANS DAGBLAD

digt zijn Ethiopiërs

Vier portretten in een voorstelling: Karel II (koning van Engeland), Willem Hendrik van Oranje (Willem III, prins van Oranje), Jacob van York (Jacobus II, koning van Engeland en Schotland) en Maria Prinses van Oranje (en koningin van Engeland en Schotland). De illustratie dateert van 1678, de periode waarin Schabel op Curaçao leefde en Nederland de 'Republiek der Verenigde Provinciën' was (1579-1795). ILLUSTRATIE HET GEHEUGEN VAN NEDERLAND

Een met een zweep geslagen slavin. Schabel schrijft: Er gaat bijna geen dag voorbij zonder dat er een streep of striem in hun huid en tere zwarte vel gekerfd wordt. Dikwijls heb ik met medelijden gezien dat om een kleine reden of schuld, mannen en vrouwen, hun handen op de rug gebonden, tot bloedens toe gegeseld worden, met tweehonderd, driehonderd en meer slagen achter elkaar. Zo wreed en barbaars, dat ze na afloop halfdood neervallen.' ILLUSTRATIE HET GEHEUGEN VAN NEDERLAND

genen dele zouden kunnen behagen. Kort en goed: dat die moren mensen zijn, geschapen naar Gods beeld en verlost door het bloed van Christus. Bovendien dat ze van God een zeer kostbare, redelijke, onsterfelijke ziel bezitten, in staat om de hemel en de eeuwige zaligheid te bezitten. Dat zij net zo goed 'Onze Vader, die in de hemel zijt' kunnen zeggen als wij. Dat ze dezelfde God, Schepper en Zaligmaker als wij hebben. Dat wij God dank kunnen en moeten zeggen dat we niet als moren geschapen zijn, zoals we geschapen hadden kunnen worden. En als wij als moren geschapen zouden zijn, zouden we dan op dergelijke wijze behandeld willen worden? Is hier de natuurwet niet van kracht: 'Wat gij niet wilt, dat U geschiedt, doe dat ook een ander niet?' Of geloofden ze soms niet dat er sommigen uit Moorse naties met een zwart lichaam gered zouden worden overeenkomstig het visioen van de Heilige Joannes: 'Daarna zag ik een grote menigte, die niemand tellen kon, uit alle volken, stammen en talen.' Of kenden ze de geschiedenis niet en wisten ze daaruit niet dat ook in Afrika en Azië hele Moorse staten en rijken, Ethiopië, Abessinië, Monomotapa en Mozambique door de eerste Apostelen van Christus zelf en in de laatste tijd door onze missionarissen Oviedo, Muñoz en Gonsalvo Silveira tot Christus waren bekeerd en dat vele moren als martelaren voor het geloof gestorven waren? Of hadden ze nooit gezien en gehoord dat er onder die moren priesters waren, dat er onlangs vijf zei ik, uit Abessinië naar Rome waren gekomen en daar in het College van de Voortplanting des Geloofs met toestemming en goedkeuring van de Paus en de gehele christenheid studeren om priester te worden en terug in het vaderland aan hun Ethiopische land- en stamgenoten als missionarissen en apostelen het ware katholieke geloof te verkondigen en mét hen ook zichzelf te redden?

Ten slotte heb ik hun half als grap en half in ernst gezegd en geconcludeerd: „Tussen mij en tussen jullie en die mensen is er geen verschil, geen ander onderscheid dan dat zij met Gods toelating slaven zijn en wij door Gods genade vrij. Dat zij door een juist oordeel van de al goede God, die alles wel doet, om de variëteit van het geheel zwart van huid zijn wij daarentegen door een beschikking van diezelfde goddelijke voorzienigheid en goedertierenheid, blank. Daarin (zei ik er nog bij) overtreffen zij ons, dat ze blinkend witte tanden hebben als van ivoor en wij niet. Zij hebben bijna geen van allen een baard, maar wij hebben die natuurlijke uitgroeisels aan ons lichaam in overvloed, tot vervelens toe. Zij hebben heel kort kroeshaar dat op de wol van zwarte lammeren lijkt; wij echter langer, vooral door de zogenaamde valse pruiken, als de Turkse fuseliers met paardenstaarten."

Ten slotte vroeg ik: „Wat voor mening, wat voor opinie hebben jullie over die moren; of ze in het graf wanneer huid en vlees verteerd zijn en de beenderen wit zijn geworden of verpulverd, aan ons gelijk zullen zijn? Zo ook bij de verrijzenis der doden en in de hemelse zaligheid, of die moren door een blanke kleur aan ons gelijk zullen zijn? Of zullen de zwarten zoals ze nu zijn, ook daar zwart zijn? „Ik denk", zei ik, „en ben vast van mening (ofschoon het geen geloofsartikel is dit te geloven) dat tot mijn en Uw verwarring en verwondering, zij die verrezen zijn en door de volheid van Christus (waaraan ook dwergen en kleinen van bouw hun troost en hoop ontlenen) in schoonheid en lichaamsbouw verheerlijkt, even schitterend wit zullen zijn als wij."

Dit soort argumenten, door mij half voor de grap half in ernst ter wille van een discussie naar voren gebracht - waarheden als een koe van het simpelste slag: 'Als het regent is het nat', droegen bij sommigen tot tevredenheid stemmende vrucht.